

Manuel Oliveira Guerra e a revista *Céltica* no camiño da irmandade galego-portuguesa

CONCEPCIÓN DELGADO CORRAL*

Sumario Manuel de Oliveira Guerra e a revista <i>Céltica</i> Abstract Manuel de Oliveira Guerra and the important literary material of the <i>Céltica</i> publication
--

*In memoriam de Manuel Oliveira Guerra no centenario do seu nacemento.
A María Virgínia Teles Guerra polo seu silencio militante.*

Manuel de Oliveira Guerra, fillo do operario e posterior empresario vidreiro Augusto de Oliveira Guerra, naceu en 1905 en Oliveira de Azeméis. Padecendo a enfermidade de ósos coñecida como “Mal de Pott”, aos 12 anos tivo que ser internado en Francelos no Sanatorio Marítimo do Norte onde pasou nove anos encamado, feito que marcaría toda a súa vida. Grazas a unha profesora que visitaba o sanatorio, acabou o 2º ano no Liceo de Aveiro, os seus únicos estudos oficiais. O afán de saber e o gusto pola lectura e pola escrita maniféstanse desde moi cedo e incrementáanse na súa estadía no sanatorio, onde participa con colaboracións literarias no xornal *O Girassol*¹ e tamén en *O Correio de Azeméis*. Aos vinte anos saíu do sanatorio e ocupou un lugar de traballo na fábrica do pai. En 1928 casa; o matrimonio terá catro fillas en apenas cinco anos. Marcha de viaxe ao Brasil e, herdeiro dunha grande empresa, viuse no regreso sen traballo nin futuro ao vender o pai a parte da fábrica a un socio. Tras unha discusión foi desherdado, ficando só cun armecén de vidros situado na rúa Pinto Bessa.

Como literato cultivou o conto e a poesía. En 1932, con 25 anos, publicou o libro de poemas *Padre Nosso*, cun prefacio de Ramada Curto. A publicación orixinou unha forte polémica entre os periódicos *O Correio de Azeméis* e *Opinião* polo carácter anticlerical, e ocasionou sentimentos encontrados, de rexeitamento e de aceptación, por parte dos lectores e da crítica en xeral provocando que se esgotase en 15 días. A musa do autor é a mesma musa satírica de Guerra Junqueiro, de Curros Enríquez e de tantos outros poetas anticlericais cultivadores, ademais, dunha poesía de protesta e denuncia. O primeiro libro de poemas, polas presións que o clero exerceu sobre o pai do autor, conseguiu que a súa carreira poética ficase en suspenso, e o segundo libro, coa mesma temática, *Ave Maria*, cuxa edición tiña que saír poucos meses despois do primeiro, non se publicou até 1960.

En 1962 reanuda as publicacións en edición do autor co libro de contos *Caminho Longo* e co libro de poemas máis intimistas *Algemas*; en 1963 publica o poemario *Coisas desta Negra Vida*. En declaracións á prensa expón que tiña listos para publicar os libros *Tarreiro da Sé*,

*Concepción Delgado Corral, betanceira, é Doutora em Filoxía pola Universidade de Santiago de Compostela e Catedrática de Língua Galega e Literatura do Instituto «Francisco Aguiar» de Betanzos.

1. Anos máis tarde el mesmo dirixiría esta publicación durante varios números.

poemas, *Terra Nai*, poemas de temática galega, *Caminho de Amor*, poemas, e o segundo tomo de *Caminho Longo* con impresións de viaxe. Nas páxinas de *Céltica* anunciou a publicación de *Maruxa* e *Grilheta*. Moitas das obras posúen trazos autobiográficos onde se manifesta unha amarga crítica polo prezo que o autor tivo que pagar pola actitude crítica pero tamén responsabiliza do fracaso das súas ilusións literarias á falta de medios económicos. As edicións de autor, de poucos exemplares, provocaron que a súa obra fose descoñecida polo público. Se na literatura, un dos dous grandes amores, fracasou, o outro, Galiza, ía darlle satisfaccións e tamén problemas.

Desde a súa estadía no sanatorio, a onde chegaban xornais de Galiza, apaixonouse polos problemas da cultura luso-galaica e polas relacións entre Portugal e Galiza ao que dedicaría os máis grandes esforzos no desexo de lograr unha aproximación maior dos dous pobos irmáns. O amor polas cousas de Galiza comeza coa chegada á clínica dunha nena galega, María da Luz Álvarez Rodríguez, coñecida por Lucita, a través de quen el e Antonio Correia da Silva descubriron as semellanzas lingüísticas:

*Un día, há muitos anos (em 12 de Junho de 1923) entrou no Sanatório Marítimo do Norte uma criança vinda da Galiza, que se chamava Maria de la Luce Álvarez Rodríguez e que tratavam familiarmente por Lucita. Gostava-se dela, do seu ar trístico de doente, e eu e o António Correia da Silva, com a nossa extremada mania de observar tudo e de transformar tudo em motivo de estudo, entretínhamo-nos por vezes a faze-la falar afim de lhe apanharmos termos galegos que, por nós postos em confronto com o português arcaico e moderno, nos davam com a sua contextura verbal, a sua fonia, o seu sabor dialéctico e o seu poder de expressibilidade, à medida das semelhanças, digamos, das igualdades lingüísticas entre o galego e o português... A nossa amizade à Lucita carregou-nos a estima compreensiva e grata da família, que de quando em quando transpunha a fronteira para a visitar em Francelos, e o pai, D. Jacob Álvarez Varela, homem de boas relações com o meio intelectual galego, quiz dar-nos a demonstração dos seus sentimentos afectivos, enviando diariamente El Pueblo Gallego, e, mais ainda, trazendo para O Girassol, a preciosa colaboração de Amador Montenegro Saavedra, conto escrito expressamente para esse fim e em galego, denominado "Natilhas sin prato"*²

En 1960 reanuda a actividade literaria e crea a revista de aproximación luso-galaica *Céltica* onde colaboraban intelectuais do Norte de Portugal e da Galiza, e da que saían catro números.

Céltica non pretendía ser unha publicación importante no panorama artístico ou literario defendendo unha determinada corrente estética, senón que tiña a función de servir de portavoz do Círculo de Estudos Galaico-Portugueses que estaba en formación, actuando como axente aglutinador dos valores da Galiza e de Portugal do Norte. Este Círculo de Estudos Galaico-Portugueses foi o soño de Manuel Oliveira Guerra, pensando sempre en establecer un ambiente espiritual e sentimental de aproximación por riba das fronteiras políticas, posibilitando un clima óptimo para un futuro de creación intelectual tal e como se dera na magnífica obra dos Cancioneiros medievais.

O día 21 de xaneiro de 1961, envía unha carta a moitos intelectuais galegos e portugueses cun Boletín de Asinatura. Os que asinan *Céltica* automaticamente pasan a formar parte do Círculo de Estudos Galaico-Portugueses. Así os primeiros serían os intelectuais galegos e portugueses que apoiaran a Oliveira Guerra e colaboraran na revista, entre os que estaban: António Leite, Lois Carré Alvarellos, Salvador Barata Feyo, María Victoria Armesto, Rebêlo Bonito, Hugo Rocha, José Luis Castroverde, Bertino Daciano da Silva Guimarães, José António Novais, Mário Dias Ramos, Leonor de Almeida, Avelino Abuín de Tembra, Miguel González

2. Estas palabras figuran no traballo "De Amador Montenegro Saavedra a Rosalía de Castro", publicado por Oliveira Guerra en *O Girassol* en Outubro de 1955.

Garcés, Celso Emilio Ferreiro, José González Collado, Tomaz Casals Marginet, João da Silva Correia, José María Castroviejo, Manuel María F. Teixeira, Ernesto Veiga de Oliveira, Leandro Carré, Carlos Carneiro, Jaime Izidoro, António Pinheiro Guimarães, Manuel Vázquez Peña, Pura Vázquez, António Calem (António Lousada), José María Álvarez Blázquez, Isidro Conde Botas, António Norton, Manuel de Boaventura, Eduardo V. da Fonseca, F. Javier Carro, Antonio Tovar Bobillo, Serafim Ferreira, Costa Barreto, Luis Filipe de Gusmão Cortes Rodrigues (Luis Ribeira Seca), Dora Vázquez Iglesias, José Díaz Jácome, Henrique Massó Bolívar, Henrique Chao Espina, Álvaro Paradela, José González Parente. A todos eles convócaos a unha reunión na que se discutiría o proxecto de Estatuto e se elixiría a Comisión Instaladora. Na imposibilidade de comparecer a esa reunión, roga que deleguen nel o encargo de votar no seu nome. Agradece calquer consideración que xulguen deba ser introducida nas disposicións estatutarias que lles envía para que sexa sometida á apreciación da maioría dos presentes á reunión. As respostas ían desde os que, como Xosé María Álvarez Blázquez, consideraban que todo era perfecto, até o portugués Manuel de Boaventura quen, desconfiando da difusión do Boletín en Galiza, propoñía crear unha publicación como *Céltica* nunha cidade galega para dar a coñecer os autores portugueses na Galiza. O poeta Manuel María propón a creación dunha comisión de filólogos portugueses e galegos, na que intervirían escritores de recoñecido prestixio e as corporacións lingüísticas portuguesas, brasileiras e galegas, para estudar a posibilidade de unificar a grafía galego-portuguesa; así mesmo avoga por estender a actividade do Círculo ao Brasil e a terras onde hai notábeis grupos de emigrantes galegos, principalmente Buenos Aires e Cuba.

Manuel V. Peña, o delegado dos *Cadernos de Estudos Galaico-portugueses* na Coruña, envía unhas “Acotaciones al reglamento” onde, ao final, se lamenta pola falta de referencia a Galiza:

Al terminar la lectura del reglamento se nota de falta cualquier referencia a Galicia. Al parecer, se trata de un círculo de estudios puramente portugués, con reglamento portugués, con sede en Portugal y sin la menor relación con Galicia. Creo que debe existir un representante en cada una de las cuatro provincias gallegas, quizá como Vocales de la Directiva. Deben existir asesores -¿Quizá vocales?- de literatura, poesía, música, danza, costumbre, folklore, etc. Estos vocales, o lo que sea, se reunirán por lo menos dos veces en el año y, por lo menos unha vez al año, se desplazará uno de ellos a Oporto para establecer contacto directo con el Círculo y presentar sus problemas o sus soluciones. Santiago de Compostela parece ser el punto neutral para las reuniones. Hace falta un distintivo, una insignia, un escudo.

Os máis activos e principais colaboradores de Oliveira Guerra son, na Galiza, os irmáns Carré, Manuel Peña, González Garcés, Álvarez Blázquez, Díaz Jácome, Manuel María, Pura Vázquez, José María Castroviejo, Isidro Conde, Abuín de Tembra e, en Portugal, Barata Feyo, Carlos Carneiro, A. Pinheiro Guimarães, Leonor de Almeida, António Lousada. Contou tamén co apoio da Associação de Jornalistas e Homens de Letras do Porto.

Despois da reunión do día 15 de febreiro de 1961, onde se estableceron os socios fundadores³, Oliveira Guerra convoca aos residentes no Porto, galegos, portugueses e outros

Fig 1.- Foto de Manuel de Oliveira Guerra.

3 .Estaba previsto que esta reunión se celebraría na Sede da Associação dos Jornalistas e Homens de Letras do Porto mais, finalmente, tivo lugar na casa de Oliveira Guerra.

residentes españois, na súa casa, o día 4 de marzo do mesmo ano, reunión á que asisten colaboradores importantes como o escritor Hugo Rocha, o escritor e Director do Colégio Oficial Espanhol do Porto, Dr. Júlio Martínez Almoyna, o xornalista Dr. Ramos de Almeida, o Enxeñeiro Henrique Shereck, Director do Rádio Club Português de Miramar, Maria José Teixeira de Vasconcelos (Pascoais), Maria de la Purificación LUGRÍS Freire, filla do que fora ilustre Presidente da Real Academia Galega, Elisa de Carvalho, Directora da Revista *Jornal Feminino*, Mestre Escultor Barata Feyo, Pintores Carlos Carneiro, Jaime Isidoro e António Leite, poetas António Norton, António Lousada e António Pinheiro Guimarães, José María Illa, Director do xornal *Ecós de España*, e outros moitos. Aquí lense as adhesións recibidas de Galiza e procédese á lectura do proxecto de Estatuto, tendo en conta algunhas enmendadas suxeridas. Oliveira propón constituír unha comisión de catro persoas para proseguir as actividades por el desenvolvidas, até o momento, en solitario. O propio Oliveira suxere as persoas que formarán parte desa comisión que fica constituída por María da Purificación LUGRÍS Freire, José María Illa, Hugo Rocha, Abilio de Sousa Faria e Oliveira Guerra.

Galegos importantes que compartían o proxecto escribiron artigos na prensa defendendo a feliz idea: Celso Emilio Ferreiro, Dora Vázquez, María Victoria Fernández España, Borobó...

Abuín de Tembra publica en *La Noche*, o día 24 de febreiro de 1960, “Mensagens para a Galiza, de Oliveira Guerra, poeta portugués”, eloxiando o proxecto e a publicación da *Céltica*; compara a Oliveira, namorado de Galiza, con Macías e considérao un gran poeta:

Se ha fundado en Oporto una nueva revista galaico-portuguesa. Por si no fuera bastante Aventus, que ve la luz en Braga, Oporto va a ser la sede de esta espontánea floración literaria, en torno al monumento erguido a Rosalía, en la plaza de Galicia, envuelta en brumas y sauces. El alma del movimiento pro Galicia, que no hace mucho se ha iniciado en Oporto, es Oliveira Guerra. Lo conocemos personalmente y conocemos también muchas de sus andanzas, idas y venidas, por nuestro país. Oliveira Guerra, espíritu inquieto, febril y soñador, ha hecho de su vida una elevada misión poética: la de agrupar niñas y musas, trovadores y juglares en torno al Miño, por los lados de Caminha, Valença y Monção.

No conocíamos las cualidades de Oliveira Guerra como gran poeta. Ahora, nos llega a manos una revista, Jornal Feminino y en ella aparecen, tal vez, los mejores versos que, sobre temática gallega, se hayan escrito en los últimos años. Titula él sus versos, “Mensagens para a Galiza”. Son tres los poemitas, por este orden: “Galicia”, “Senhora do Padrón” y “A luz das Rías Baixas”.

Oliveira Guerra nos parece un Macías, que rompe lanzas por su amada en fiera lucha, o un Don Quijote que vive y alienta por su Dulcinea. Galicia es, para Oliveira Guerra, dama pobre y campesina, aunque la hidalguía la lleva dentro del espíritu.

María Victoria Fernández España, o 16 de marzo de 1960 publica en *La Voz de Galicia* o artigo enviado desde Bonn, “A miña primeira visita a Portugal”, reprodución do traballo escrito con destino á revista *Céltica*. Curiosamente, este era o primeiro texto publicado en galego pola autora. A redacción do xornal manifesta a aceptación do proxecto de Oliveira Guerra nunhas liñas que o preceden:

Reproducimos hoy en nuestras columnas el artículo que María Victoria Armesto ha escrito con destino a Cuadernos de Estudios Galaico-portugueses, publicación recientemente surgida en Oporto y cuyo fin es el acercamiento entre nuestros dos pueblos, fomentando este interés y acercamiento los intelectuales de una y otra riberas del Miño.

A propósito dunha visita de Oliveira Guerra a Vigo, o *Faro de Vigo*, o día 5 de abril de 1960, publica un diálogo co escritor e denomínoa como “el escritor luso enamorado de Galicia”:

El poeta y escritor lusitano, que cuenta con un haber literario de alta calidad, ha emprendido, desde hace tiempo, la generosa tarea de fomentar toda exaltación del acervo artístico, literario y

científico galaico-portugués, que comprende la región Norte del país hermano y las cuatro provincias gallegas. Esta labor no se limita a una determinada época ni escuela, sino al estudio del tesoro de ayer, de los valores de hoy y a la proyección al futuro, que indudablemente espera el destacado puesto que a lo galaico-portugués corresponde para el mejor servicio a la grandeza de Portugal y España.

O *Faro de Vigo* xulga como magnífico labor o emprendido polo “selecto escritor e investigador” luso:

Uno de estos investigadores, que pertenece a la selecta minoría, es Oliveira Guerra, poeta luso enamorado de Galicia... El poeta y escritor lusitano, que cuenta con un haber literario de alta calidad, ha emprendido, desde hace tiempo, la generosa tarea de fomentar toda exaltación del acervo artístico, literario y científico galaico-portugués, que comprende la región Norte del país hermano y las cuatro provincias gallegas. Esta labor no se limita a una determinada época ni escuela, sino al estudio del tesoro de ayer, de los valores de hoy y a la proyección al futuro, que indudablemente espera el destacado puesto que a lo galaico-portugués corresponde para el mejor servicio a la grandeza de Portugal y España⁴.

E felicita a Oliveira Guerra pola publicación do primeiro número de *Céltica*:

Literatura, Poesía, Arte en todas sus manifestaciones. Ciencia e Historia del mundo galaico-portugués, constituyen la savia de este árbol, con raíces, ramas, flores y frutos en las dos márgenes del Miño. Nuestra felicitación más entrañable al querido amigo y compañero de ideales⁵.

O 5 de xuño de 1960, o mesmo xornal fala do primeiro número de *Céltica*, publicación recopiladora de temas de interese científico, literario e artístico do campo galego-portugués, como algo transcendente:

Y para centrar la recolección de la fecunda cosecha de esas siembras, el infatigable investigador lírico ha iniciado la publicación de unha gran obra fraccionada en cuadernos de estudios galacio-portugueses, bajo acertadísimo título de Céltica, que ya de por sí resume, la trascendencia de la obra.

Borobó nos seus Anacos de *La Noche*, o 1 de xuño de 1960, publica “*Céltica de Oporto*”, onde saúda o primeiro número da publicación e anuncia as visitas a Santiago de varios colaboradores portugueses de Oliveira Guerra: o autor do monumento a Rosalía en Oporto Barata Feyo, importante escultor, e o pintor Carlos Carneiro. Borobó fala dun vello amigo, o único colaborador en castelán de *Céltica*, José Antonio Novais⁶.

Na Galiza a prensa fala con interese do tema e non se escoitan voces críticas.

Unha parte da prensa portuguesa acolleu ben o proxecto. Aparecen artigos eloxiosos en diferentes titulares. O *Jornal de Notícias*, co título “Curiosa iniciativa ao servizo do estreitamento das relacións culturais entre Portugal e a Galiza”, reconece o pasado cultural dos dous pobos e as marcas culturais dunha mesma sensibilidade⁷.

4. *Faro de Vigo*, 5 de abril, de 1960. O artigo vai asinado por Bene.

5. *Faro de Vigo*, 5 de xuño, de 1960.

6. Borobó resume a súa personalidade con estas palabras: “Se trata de José Antonio Novais, a quien conocimos cuando estudiaba en la Escuela de Periodismo de Madrid y dejaba crecer su incipiente barbita existencialista en los primeros tiempos de las Cuevas de Sésamo. Era hijo de un corresponsal de la Prensa portuguesa en Madrid, pero parecía un madrileño fetén aunque un poco saudoso. Castizo como un chotis y dulce como un fado, fue uno de nuestros mejores amigos en aquellas noches delirantes y asmáticas de Sésamo. Junto a doña Mercedes Queipo de Llano y su corte de pintores y artistas, en la que destacaba por su volumen la fuerte personalidad del pintor lugués Tino Grandío. José Antonio Novais nos dedicó un ejemplar de su único libro, de prosa nostálgica y exquisita: *Calle del Reloj*. Uno de sus hermosos relatos, *El hombre de los pájaros* es, precisamente, su colaboración en *Céltica*”.

7. *Jornal de Notícias*, 31 de maio de 1960.

O *Jornal Feminino*, nunha pequena nota, anuncia a saída do primeiro número da publicación *Céltica*:

*Saiu o primeiro caderno de estudos galaico-portugueses com o título Céltica, numa organização de Oliveira Guerra. Este primeiro número contém valiosa colaboração e boa apresentação gráfica*⁸.

Pero é en Portugal onde aparecen voces discordantes como a de Mário Dias Ramos -amigo de Oliveira Guerra e colaborador no primeiro número de *Céltica* con estudos críticos sobre tres autores⁹ e coa publicación dun poema-, quen, o día 7 de xullo de 1960, no *Jornal de Notícias*, publica o artigo “Para um intercâmbio Luso-Galaico”, onde afirma que o intercambio, tal e como propuxera o delegado na Coruña, Manuel V. Peña, tiña que ser moi amplo, abarcando ao pobo, e critica indirectamente a Oliveira por lucimento persoal:

Está visto que a este movimento assiste pela sua própria natureza uma amplidão –e a máxima amplidão foi exigida pelo dr. Manuel V. Peña, um dos valores lúcidos da Galiza literária de hoje, quando se propôs dar o primeiro passo para a realização desse intercâmbio...

*Servir ao intercâmbio é exactamente servir á divulgação dos dois pobos, os seus costumes, a sua cultura, em suma, a sua existência. Não podemos nem devemos esquecer esta condição, porque o intercâmbio nã pode servir as nossas paixões introspectivas ou as nossas ambições pessoais: cada um por si deixa de existir para servir a missão que lhe está confiada*¹⁰.

Mário Dias Ramos critica a iniciativa nunha entrevista publicada tamén no mesmo xornal, o que provoca a resposta de Ramos de Almeida e unha entrevista con Oliveira Guerra baixo o título de “Ouvindo Oliveira Guerra: a propósito duma entrevista”. O xornalista afirma que estivo na casa de Oliveira na aprobación dos estatutos do Círculo, defende a *Céltica*, na que colaborou e seguirá colaborando, e o espírito bo do seu creador:

Colaborei com a semente, porque conheço a mão que lhe deu vida. E continuarei a colaborar, sempre, com a verdade das intenções lavadas, e a preocupar-me mais em sentir, e perceber, a força obscura e vertical duma raiz sem pruridos literários, tenha ela o nome que tiver, do que em procurar na sua Céltica os génios fasciculados que provavelmente lhe faltam. E foi por ter lido a entrevista com Mário Dias Ramos, no Jornal de Notícias no dia 9, que vim ter consigo.

Oliveira responde ao entrevistador asegurando que as afirmacións de Dias Ramos o fixeran rir. Ponse de manifesto que o señor Ramos era un rapaz do círculo de Oliveira, a quen este tratara como da familia chegando a vir a Galiza con el onde pasou dúas ou tres semanas invitado por uns amigos seus. Cando lle pregunta por que non se dirixiu a todos os intelectuais, Oliveira responde que non quixo correr riscos cos “novos génios”:

Eu achei preferível contentar-me com a colaboração expontanea e aceitável de nomes como os Carrés, Manuel Peña, Garcés, Álvarez Blázquez, Díaz Jácome, Manuel María, Pura Vázquez, José María Castroviejo, Isidro Conde, etc., (isto do lado galego) e de nomes como Barata Feyo, o seu, Carlos Carneiro, A. Pinheiro Guimarães, Leonor de Almeida, António Lousada, et., do lado de cá, e não correr o risco de me aproximar dos novos génios em formação que andam por aí e cuja companhia talvez não me conviesse muito. Eu estou numa atitude calma em face dum determinado âmbito de ideias e há por aí quem procure avançar por rumos que não me solicitam e que seriam destrutivos do meu sonho e dos meus planos, que são meramente sentimentais e espirituais... Com alguns da Galiza também se impõe cuidado...

8. *Jornal Feminino*, 1 de xuño, de 1960.

9. Os estudos de Dias Ramos son sobre o libro de Celso Emilio, *O sono* sulagado, a novela de Manuel V. Peña titulada *La ruta*, e os tres libros de poemas de Miguel González Garcés: *Isla de dos*, *Poema del Imposible sosiego* e *El libro y el verso*.

10. *Jornal de Notícias*, 7 de xullo de 1960.

Oliveira entende que o Mário fala de literatura feita polos autores novos, reducindo todo a unha loita xeracional exclusivamente literaria, cando o que se pretendía crear era unha entidade supranacional:

Isto não surgiu para defender uma corrente estética, um critério novo dum grupo de meninos assanhados, para se confinar a um sector de actividade intelectual (o do conto e o do poema) mas para lutar pela criação duma entidade supranacional que desenvolver, um conxunto de actividades de acordo com o programa do estatuto aprovado há dias pelos sócios fundadores e transcrito em numerosos jornais, abrangendo a História, a Etnografia, a Arqueologia, a Filologia, a Música, o Folclore, a Literatura, a Poesia, etc.. Ora o entrevistado quer apenas contistas e poetas e muito jovens. Ele não quiere nada com as Carolinas Michaelis, os Leites de Vasconcelos, os Menéndez Pidal, os Jorges Dias, os Filgueiras Valverde, os Rodrigues Lapa, os Rebelos Bonito, os Ernestos de Oliveira...produtores de literatura científica a que ele chama literatrua morta.

Manifesta estar satisfeito dos resultados do traballo e confía no éxito da súa iniciativa polo número de simpatizantes que ten a un e o outro lado do Miño:

Continuaremos a trabalhar e se o éxito não for maior, que seja nos próximos meses pelo menos como o que se registou até agora. Há meses era apenas eu. Hoje somos algumas centenas de adeptos, dos quais algumas dezenas são intelectuais, e por detrás dessa camada de nomes registados há sem dúvida uma multidão que se irá manifestando a pouco e pouco.

Dous días máis tarde o mesmo xornal publica o artigo “Fases actuais do intercámbio Luso-Galaico, coas iniciais M. V. de A, onde se valora o esforzo pero se critica o carácter “literatizante, de discutíbel valor”, de *Céltica*, a iniciativa tería que ser, sen olvidar o aspecto cultural, máis ampla:

Falar-se de intercâmbio entre Portugal e a Galiza é, pois, quase uma expressão pleonástica. As realidades de uns são as de outros quer cultural, quer social, quer espiritualmente. A existência de uma língua semelhante (o galego, que está mais próximo da fala portuguesa que da espanhola) justifica também a necessidade de uma mais actuante ligação entre portugueses e galegos. Simplesmente (e talvez sem motivos visíveis) pouco se tem feito para que ambos os povos se conjuguem numa eficaz troca de ideias e realizações práticas.

Há poucos dias, porém, surgiu uma nova revista cultural, a Céltica, colaborada por nomes portugueses e galegos cuja finalidade é exactamente pugnar por uma definitiva aproximação. Acreditamos, no entanto, e embora o objectivo seja de estimular, que a publicação referida tomou um carácter literatizante (cujo valor intrínseco, neste capítulo, é também discutível) o qual não virá trazer achegas de peso à necessária intercomunicação galaico-portuguesa. Na verdade, pensamos que o caminho para a conseguir deve ser traçado em bases de natureza mais geral de forma a que as iniciativas adquiram uma projecção popular –sem que, claro, se esqueça o aspecto cultural desde que realizado validamente¹¹.

O día dous de abril de 1961 o *Notícias de Guimarães* publica “Intercámbio Cultural Luso-Galacio”, manifesto asinado o 27 de xaneiro do mesmo ano no Porto polo grupo de escritores e artistas da cidade, Mário Dias Ramos, Serafim Ferreira, Roberto Reis, Vasco Lima Couto, Aureliano Lima, Egito Gonçalves, Papiniano Carlos, Pedro Alvim, Carlos Porto, Luís Veiga Leitão, António Rebordão Navarro, Alfredo Martins, Justino Alves, Costa Júnior, João Corregedor da Fonseca, Orlando Neves, Maria Virgínia de Aguiar e António Reis, onde exprimen o seu desacordo pola forma na que se iniciou o movemento, desde o primeiro número de *Céltica*, órgano cultural do mesmo, criticando a Oliveira por considerarse o “entendedor exclusivo” dos asuntos culturais -literarios e artísticos- da Galiza e de Portugal. Aclaran que os colaboradores portugueses de *Céltica* non representan a literatura máis válida de Portugal.

11. *Jornal de Notícias*, 9 de xullo, de 1960.

Critican a Oliveira por monopolizar a publicación, con cincuenta páxinas da súa autoría. Achan irrealizábeis as actividades que figuran no proxecto de estatuto.

Non só se manifestan criticamente, tamén fan propostas. Para eles non hai escritores do norte, do centro e do sul, hai escritores portugueses e deben ser coñecidos na Galiza:

Ter a pretensão –assaz justíssima- de dar ao conhecimento dos galegos a nossa literatura e não lhes levar a presença literária de Régio, Torga, Aquilino, Virgílio Ferreira, Urbano Tavares Rodrigues, Óscar Lopes, António José Saraiva, entre muitíssimos, é, digamos, o aborto do próprio feto que não chega sequer a vingar a sua existência. Celta não tem uma crítica literária à altura, nem estética e filosófica da nossa literatura; não deu até agora uma noção orgânica e vital da autêntica poesia portuguesa, não tem uma unidade temática nem formal definida e, de forma alguma, serve a nossa cultura actual ou pasada. Eis porque, a par do reduzidíssimo número de nomes que dedicam ou dedicaram a sua atenção sobre a Galiza e a sua literatura, é urgente e indispensável que colaborem aqueles que são os autênticos e definitivos representantes da nossa literatura. Assim, Celta teria que reformar totalmente a sua actual orientação, errada e decrépita, porque não pode continuar a ser obra de um, quando a lucidez intelectual dos escritores portugueses está a ser afectada.

Consideran absurda calquer formación sen unha unidade de escritores e intelectuais que representen de verdade a cultura portuguesa. Propoñen que, antes que se forme calquer “Círculo”, se proceda á revigorización do intercambio cultural entre Portugal e Galiza. Conclúen dirixíndose aos intelectuais galegos:

Pretendemos levar ao conhecimento dos intelectuais galegos o clima que Celta encontrou dentro da nossa vida artística e literária. Um clima de desconfiança, franca suspeita e, por fim, de indiferença. Desejamos que, da vossa parte, se unam forças necessárias e lúcidas para que lutem no sentido de se unificarem ambos os direitos verdadeiramente representativos das duas culturas irmãs. Está, desta forma, cumprida a nossa missão frente aos nossos camaradas galegos e espanhóis. Resta-nos aguardar os factos.

E SE NADA DISTO SE FIZER; MELHOR SERÁ QUE NÃO SE FAÇA NADA DISTO!

O Suplemento literario do *Notícias de Guimarães*, o sete de agosto de 1960 fai unha crítica da publicación *Celta*, asegurando que ten moitas deficiencias:

O primeiro número da Celta apresenta deficiências grandes e alguns desequilíbrios; resta-nos o desejo de que Oliveira Guerra venha a cumprir com rigor a missão que chamou a si.

Así pois discutiuse non só a existencia da revista senón tamén a creación do Círculo de Estudos Galaico-Portugueses.

A revista *Celta*, subtitulada como “Caderno de Estudos Galaico-Portugueses”, aparece organizada e dirixida por Oliveira Guerra en 1960 como o voceiro do Círculo de Estudos Galaico-Portugueses en formación. A súa vida foi efémera pois fica reducida aos anos de 1960 e 1961 coa publicación de catro números sen numerar e sen datar. Dos catro “cadernos”, como os denominaba o seu creador, o primeiro é de cor entre beixe e amarela, o segundo verde, o terceiro azul e o cuarto rosa. Os catro, impresos na Escola Tipográfica da Oficina de S. José, Rúa de Alexandre Herculano, están paxinados sucesivamente: o primeiro remata na páxina 48, o segundo vai da 51 á 144, o terceiro da 147 á 240, e o cuarto da 243 á 336. As páxinas que faltan corresponderían ás iniciais, trátase dunha folla co nome da revista, contada como dúas páxinas pero non numeradas. A revista conta co arranxo gráfico de António Leite e coas colaboracións artísticas de “amigos da Galiza e de Portugal”, destacando as ilustracións do artista catalán Tomás Casals Marginet¹².

12. Autor dun poema en catalán publicado en *Celta* e dun artigo de arte sobre as representacións de Cristo no románico catalán pirenaico, escrito tamén para publicar na revista.

O primeiro número leva un índice, sen indicacións de páxinas, na páxina interior da capa cos seguintes títulos:

- “Ao que veño”, presentación e explicación do proxecto por Oliveira Guerra.
- “O primeiro paso” de Lois Carré Alvarellos, apoiando ao anterior.
- “Consideracións sobre Arte” de Barata Feyo, traballo precedido da escultura do Infante Don Henrique da súa autoría, e seguido duns versos autógrafos de Rosalía de Castro acompañados dun deseño da poeta e da composición XIV de *Cantares Gallegos*.
- “A miña primeira visita a Portugal” de María Victoria Armesto.
- “Carta a un galego” de Oliveira Guerra a Don José Díaz Castroverde.
- “Reflexões sobre o fado” de Rebelo Bonito.
- “Noriega Varela” de Hugo Rocha, traballo acompañado dun deseño de Collado e de tres poemas do poeta da montaña.
- “O Ninfeo de Bóbeda”, traballo sobre arte de José Luís Castroverde.
- “Uma doce cantiga” de Bertino Daciano.
- “El hombre de los pájaros”, narración en castelán de José António Novais.
- “Impressões de Leitura”, sobre o libro de Celso Emilio Ferreiro, *O sonho sulgado*, a novela de Manuel V. Peña titulada *La ruta*, e tres libros de poemas de González Garcés,¹³ de Mário Dias Ramos.

A continuación veñen os títulos dos poemas que, dentro da revista, forman parte dunha sección co título de “Poetas da Galiza e de Portugal” e que son os seguintes:

- “Poema para o Homem de Hoje” de Leonor de Almeida.
- “Quen me dera unha Tenza Salvaxe” de Abuín de Tembrea.
- “Poema” de Mário Dias Ramos.
- “Tentación” e “Cántico” dous poemas de González Garcés.
- “O medo” de Celso Emilio Ferreiro.

Nunha separata en papel de cor amarela e cunha xilografura de de Marginet aparece o poema “Irmã Galícia” do libro *Maruxa* que Oliveira Guerra pensaba publicar.

O segundo número inclúe os títulos¹⁴:

- “Ao que venho”, explicación do proxecto, de Oliveira Guerra.
- “Carta do romancista” de João da Silva Correia felicitándoo pola *Céltica*.
- “Infante”, poema de Oliveira.
- “De Mar a Mar: el Mar de Portugal”, homenaxe ao Infante D. Henrique no quinto centenario, de José María Castroviejo.
- “Carta a D. Henrique”, poema de Manuel María.

Baixo o título de *Estudos* e ao xeito dunha sección aparecen os traballos:

- “A lição moral dos Museus e arquivos nacionais” de Bertino Daciano.
- “Um precursor”, sobre Xosé López de la Vega, de Lois Carré Alvarellos.
- “O culto dos mortos no Natal” de Ernesto Veiga de Oliveira.
- “Literatura Galega. Romance” de Leandro Carré.
- “O románico catalão pirenaico” de Casals Marginet.
- “Os cantos de Almuádem e os Alalás da Galiza”, estudo acompañado de exemplos musicais, por Rebêlo Bonito.

Artes plásticas é o apartado no que se inclúen:

- “Considerações sobre Arte” de Barata Feyo.
- “Visão estética”, sobre a pintura, por Carlos Carneiro.

13. Os libros de González Garcés son: *Isla de dos*, *Poema del Imposible sosiego* e *El libro y el verso*.

14. Os títulos do índice, nalgúns casos, están abreviados.

-“Domínguez Álvarez, pintor portugués de ascendência galega”, traballo acompañado dun deseño do artista, por Jaime Izidoro.

-“Júlio Resende, pintor europeu” por António Pinheiro Guimarães.

-“D’Assumpção: Prémio Sousa Cardoso” por António Pinheiro Guimarães”.

-“Collado, pintor e ceramista” por Oliveira Guerra.

A sección *Letras* consta dos traballos:

-“Eduardo Pondal, o máis alto expoente do lirismo céltico da Galiza” por Hugo Rocha quen incorpora os poemas “Muiñeira” e “Falade galego” do libro *Queixumes dos pinos*. -“Impresões de leitura” por Oliveira Guerra, sobre o crítico de arte António Pinheiro Guimarães, a obra literaria de José António Novais, o poeta Manuel María e Pura Vázquez.

O apartado *Prosadores da Galiza e de Portugal* inclúe:

-“O demo de lume”, conto de Manuel V. Peña; “Al filo del alba”, conto de Pura Vázquez, e “El niño muerto” de José António Novais.

O último apartado, *Poetas da Galiza e de Portugal* comprende catro poemas de António Pinheiro Guimarães, un de José António Novais, un de Manuel María¹⁵, un de António Lousada, un de Xosé Mª Álvarez Blázquez¹⁶, dous de Isidro Conde¹⁷, un de Abuín de Tembra¹⁸, e tres de Oliveira Guerra.

Unha separata repetindo seis veces a palabra Galiza na portada inclúe, con dúas xilografuras de Marginet, os poemas: “Ô Galiza e Portugal, viveiro de trovadores” de António Norton, “Galiza ten un arcanxo” de Pura Vázquez, e “Creação do mar” de Oliveira Guerra.

O terceiro número, o primeiro estruturado en seccións, ábrese con *Movimento em marcha* que inclúe os traballos:

-“Ao que venho” de Oliveira Guerra.

-“Alguns depoimentos”, celebrando a publicación.

-“O mundo que o portugués creou e a Onu”, fragmentos dun discurso de Oliveira Salazar.

-“A Galiza em Portugal” por Isidro Conde e, “Portugal na Galiza” e “Hugo Rocha” por Oliveira Guerra.

Na sección *Estudos*:

-“Ramón Cabanillas, o último dos grandes poetas do Saudosismo Gallego” por Hugo Rocha.

-“Literatura Galega: teatro” por Leandro Carré.

-“Leite de Vasconcelos, animador dos novos” por Manuel Boaventura.

Na sección *Artés plásticas*:

-“Três pintores portugueses, três concepções da nossa realidade: D’Assumpção, Eduardo Luís, António Quadros” por Eduardo V. da Fonseca.

-“O adeus de Watanuki, o pintor japonês que soube sentir a alma e a fisionomia tão severas do velho burgo do Porto” por Barata Feyo.

-“De la peinture de D’Assumpção por António Pinheiro Guimarães.

-“O pintor António Leite e a súa primeira exposición no Porto” por Oliveira Guerra.

-“O pintor Pesqueira Salgado” por Oliveira Guerra.

Na sección *Letras*:

“Impressões de Leitura” é un apartado que corresponde por enteiro a Oliveira Guerra con: “A obra espanhola de Camões dos doutores Vieira de Lemos e Julio Almoyna”; un traballo sobre o

15. O poema “Gacetilla Literaria” de *Documentos Personae*.

16. O soneto “Xohaniña”, primeiro prémio dos Jogos Florais de Guimarães.

17. Son dous sonetos, “Primavera” e “Outono”, traducidos ao portugués por Ilka Sanches.

18. É o canto I da triloxía *Camiños*.

ensaio de Isidro Conde *El verso blanco en la poesía española*; “F. Javier Carro, estreia poética: *El dolor de la carne*”, “Antonio Tovar, autor de *El tren y las cosas*”, “Serafin Ferreira e o seu libro de contos *Noite de libertação*; co título “Falta de tempo” xustifícase por non poder dar as súas impresións dos moitos libros galegos e portugueses que lle enviaran.

Prosadores da Galiza e de Portugal consta de:

- “O milagre que São Geraldo não fez” por Costa Barreto.
- O conto “Noite negra” de Serafim Ferreira.
- O conto en castelán de Dora Vázquez, “Niebla”.
- “Meditacións á beira do Rin de María Victoria Armesto.

Poetas da Galiza e de Portugal inclúe un poema de António Norton, un de José María Álvarez Blázquez¹⁹, un poema de Luís Ribeira Seca, un de Enrique Chao Espina²⁰, un de Dora Vázquez²¹, “Tres sonetos de la muerte”, en castelán, de Pura Vázquez, un de José Díaz Jácome²², un poema de Henrique Massó, dous poemas de Álvaro Paradelas²³, e o canto III da triloxía *Camiños* de Abuíñ de Tembra.

Unha separata coa palabra *Galiza*, repetida seis veces e situada en diagonal, inclúe, con deseños de Marginet, o poema “Galiza” de Oliveira Guerra dedicado a José Díaz Castroverde; o poema en catalán de Casals Marginet, “Galicia i Portugal”; o titulado “Galiza” de António Lousada e “Galicia” de José González López.

O número catro mantén a mesma estrutura do anterior.

A primeira sección, *Movimento en marcha*, consta de:

- “Ao que venho”, explicación do proxecto por Oliveira Guerra.
- “Proxecto de Estatuto do Círculo de Estudos Galaico-Portugueses”.
- A carta que a “Comissão Instaladora”²⁴ dirixe aos amigos para colaborar no proxecto.
- “Portugal na Galiza” e “A Galiza em Portugal”, resume dos acontecementos importantes.
- “Pelos caminhos da unidade” texto de José Miguel Ruíz Morales traducido do castelán por Julio Almoyna.

O apartado *Estudos* comprende:

- “Francisco Añón: o poeta galego que mais prezou Portugal e a língua portuguesa” de Hugo Rocha.
- “Apuntamentos pra a história das boas relacións luso-galaicas” de Uxío Carré Alvarellós.
- “A defensa do idioma galego” de Maximino Castiñeiras García.
- “Os elementos fundamentais da cultura portuguesa” de Jorge Dias.
- “Valle Inclán, veinticinco años después” de Diego Bernal.
- “El poeta ciego”²⁵ de Pura Vázquez.

O apartado *Artes plásticas* inclúe:

- “Carlos Carneiro e a sua exposição em Guimarães” por Barata Feyo.
- “Exposición de pintura de Margarida Tamegão” por Oliveira Guerra.
- “O pintor José González Collado” por Oliveira Guerra.
- “Pintura abstracta?” por António Pinheiro Guimarães.

19. “O poema sen voz”, premiado nos Jogos Florais de Guimarães.

20. “A miña saudade”.

21. “Canto a miña nai”

22. “E foi namorada”, lembranza de Rosalía e Murguía no centenario dos seus esponsales.

23. “Desbotamento” e “Parto”.

24. Formaban parte da mesma María de la Purificación LUGRÍS FREIRE, Hugo Rocha, José María ILLA OCAÑA, Ablilio de Sousa Faria e Oliveira Guerra.

25. O traballo céntrase na figura de Valentín Lamas Carvajal

Na sección *Letras* están os seguintes traballos críticos de libros co nome de “Impressões de leitura”:

- “Francisco de Assis, renovador da humanidade de Guedes Amorim” por João Apolinário.
- “Rodrigo A. De Santiago, ensaísta de *La música popular gallega*” de Rebelo Bonito.
- O estudo sobre María Mariño de Uxío Novoneira.
- “António Norton e o seu libro de poemas *A outra face*, de María José Teixeira de Vasconcelos.
- “Jorge Listopad com *Tristão ou a traição dum intelectual*²⁶, “Aquilino Iglesia alvariño e o seu *Día a día*”, “Sílvia Dora e os seus libros”, “Manuel de la Fuente com *Íntimo latido e La Bela Otero*”, “Dora Vázquez e o muito que escreve”, e “A. Abuín de Tembra e os seus artigos e poemas” todos estes traballos pertencen a Oliveira Guerra.

No apartado *Prosadores da Galiza e de Portugal* podemos ler o *Auto do labrego*²⁷ de Manuel María.

O apartado “Poetas da Galiza e de Portugal” inclúe o poema en castelán “Ángeles inútiles” de Fernando Echebarría; “O tempo i a memoria”, poema de Xohana Torres; dous poemas de Realva; o poema de Miguel González Garcés titulado “Conto”; “Suplício de Tântalo” de Alice de Azevedo e “Eles non saben” de Antón Tovar Bobillo.

A separata coa palabra Galiza, repetida seis veces pero en forma de cadro, contén o poema de Oliveira Guerra titulado “Luar em Santiago”.

Galiza ocupa un papel predominante no aspecto literario. A sección “Impressões de leitura”, iniciada por Mário Dias Ramos, no primeiro número está dedicada na súa totalidade ao estudo de obras de tres autores galegos: o libro de poemas de Celso Emilio *O sono sulgado*; a novela en castelán de Manuel V. Peña titulada *La ruta*, e os tres libros de poemas, tamén en castelán, de Miguel González Garcés: *Isla de dos*, *Poema del Imposible sosiego* e *El libro y el verso*. No segundo número, Dias Ramos, enfrontado a Oliveira Guerra é substituído por este na sección que, neste caso, se ocupa dun crítico de arte portugués e non de autores literarios.

Neste segundo número esta sección é independente da titulada *Letras*, pero nos números tres e catro as *impressions de lectura* forman parte da sección *Letras*.

No número tres, Oliveira analiza dúas obras ensaísticas, unha o libro da autoría do portugués Vieira de Lemos e do galego Júlio Almoyna sobre a obra española de Camões e a outra trátase do ensaio en castelán “El verso blanco en la poesía española” de Isidro Conde de quen, ao final, comenta uns poemas. A continuación fala da estrea poética do galego Francisco Javier Carro co libro en castelán *El dolor de la carne* e do libro en castelán de Antonio Tovar, *El tren y las cosas*, gañador do premio de poesía Marina 1959. Por último, un autor portugués, Serafim Ferreira, cun libro de contos, pecha a sección protagonizada na súa maior parte por autores e obras galegas.

A sección do número catro iníciase da man de João Apolinário cunha glosa da biografía de Francisco de Asís publicada polo portugués Guedes de Amorim. Rebelo Bonito comenta o ensaio “La música popular Gallega” do Director da Banda da Coruña Rodrigo A. De Santiago; Uxío Novoneyra resume a vida e a obra de María Mariño Carou; María José Teixeira de Vasconcelos comenta o libro *A outra face* do poeta portugués António Norton; Oliveira Guerra fala acerca do libro de Jorge Listopad *Tristão ou a traição dum intelectual*; o de Aquilino Iglesia Alvariño, *Día a día*; a obra poética da portuguesa Sílvia Dora; os libros en castelán do galego Manuel de la Fuente; a obra da galega Dora Vázquez e a de Abuín de

26. O libro publicouse en Portugal traducido por Eugénio de Andrade.

27. Peza de teatro en nove escenas, premiada no 1º Certame do Minho, realizado en 1960 en Lugo.

Fig. 2.- Foto de Isidro Conde. De esquerda a dereita: María Emilia dos Santos de Oliveira Guerra, Manuel de Oliveira Guerra, Mercedes Pintos de Conde, Pura Vázquez, Ramón Piñeiro e Enrique Massó.

Tembra. A pesar de que neste último número os traballos sobre autores portugueses son máis e algún tan importante como Listopad, os galegos seguen sendo superiores en número.

Só no apartado *Artes plásticas* os artistas portugueses superan aos galegos. Na sección *Poetas da Galiza e de Portugal* son moitos máis os autores galegos que publican, aparecendo poemas de Rosalía, Pondal e Noriega tamén noutras seccións. Grandes figuras do pasado e do presente e, entre as últimas, a excelente tríada feminina formada polas irmás Pura e Dora Vázquez xuntamente con Xohana Torres. Dous poemas de Rosalía, dous de Pondal, tres de Noriega Varela, dous de Xosé María Álvarez Blázquez, un de Celso Emilio, un de José Díaz Jácome, dous de Isidro Conde, tres de González Garcés, un de Antón Tovar, tres de Avelino Abuín de Tembra, dous de Manuel María, Dous de Pura Vázquez, un de Dora Vázquez e un de Xohana Torres.

Os traballos de narrativa en galego superan tamén en número aos portugueses.

A sección que nace no segundo caderno co nome de *Prosadores da Galiza e de Portugal* inclúe un conto en galego de Manuel Vázquez Peña; un conto de Pura Vázquez en castelán e outro conto, tamén en castelán, de José Antonio Novais.

O número tres publica dous contos dos autores portugueses Costa Barreto e Serafim Ferreira; un conto en castelán de Dora Vázquez e un relato autobiográfico de María Victoria Armesto, inaugurando o equilibrio entre autores galegos e portugueses, roto outra vez no número catro ao ocupar toda a sección a obra teatral de Manuel María.

Os críticos literarios ocupáanse sobre todo de autores galegos. O portugués Hugo Rocha inclúe en cada número un traballo sobre Noriega Varela, Eduardo Pondal, Ramón Cabanillas e Francisco Añón. O galego Leandro Carré Alvarellos presenta interesantes estudos sobre a novela galega no número tres, e sobre o teatro no número catro. Curiosamente, os autores que

publican poemas ou relatos son comentados no mesmo número ou no número seguinte, así Abuím de Tembra, colaborador con poemas nos números un, dous e tres, é presentado coa súa obra por Oliveira Guerra no número catro; o mesmo ocorre con Dora Vázquez.

Se a literatura galega está moi ben representada con autores de primeira liña antigos e novos, no caso da portuguesa do norte séntese a falta, xunto a Listopad, de figuras do mesmo nivel como José Régio, Aquilino Ribeiro, João de Araújo Correia, Miguel torga, Ferreira de Castro, Óscar Lopes, ou Pedro Homem de Melo. Semella lexítima e mesmo lóxica a idea de colaboración e unión entre o norte de Portugal e Galiza porque formaron parte da vella Gallaecia. A representación de autores portugueses posibelmente non tería que limitarse exclusivamente aos do norte senón que, co mesmo criterio co que se inclúen obras en castelán e mesmo en catalán de autores galegos e non galegos, podería estenderse o mesmo criterio a todo o país aínda que primando sempre os autores do norte por ser o centro xerador do proxecto. Causa estrañeza a ausencia dun bo crítico que se encargase dos novos camiños da literatura portuguesa. Oliveira Guerra, defensor da importancia de figuras de primeira liña no campo do ensaio científico e filolóxico como Carolina Michaelis, Leite de Vasconcelos, Menéndez Pidal, Filgueira Valverde ou Rodrigues Lapa, e amigo de grandes autores como Listopad, Pedro Homem de Melo e Eugénio de Andrade, considera negativo para o seus proxecto a inclusión de moitos autores novos e as súas razóns tería nese momento, razóns que poderían cambiar nun futuro porque a publicación estaba aínda nacente e o que se necesitaba era colaboración, boa vontade e crítica construtiva.

Criticouse a Oliveira Guerra por utilizar a publicación para lucimento persoal mais, se ben é certo que, a partir do número dous, colabora en case todas as seccións, os seus estudos pretenden sempre a divulgación das obras de autores portugueses e, o que é máis importante para Galiza, dos autores galegos. O feito de que publicase poemas seus e anunciase a publicación das obras *Maruxa* e *Grilheta* non pode considerarse un exceso senón un dereito lexítimo que lle correspondía como autor que tivo que ver morrer cando nacía a súa carreira literaria.

En canto ao proxecto de Estatuto do Círculo de Estudos Galaico-Portugueses, os galegos temos que agradecer ao seu promotor o obxectivo de procurar por todos os medios lexítimos a creación dun ambiente de maior coñecemento e de máis íntima cordialidade entre as xentes da Galiza e de Portugal²⁸. Interesantísimas son as actividades fixadas²⁹: visitas de amizade, observación e estudo; conferencias sobre Arte, Literatura, Etnografía, Arqueoloxía; exposicións de artesanía e de artes plásticas; festivais folclóricos; manifestacións teatrais, recitais poéticos, concertos musicais, realizacións cinematográficas, programacións radiofónicas, esforzos no sentido de ser obtida a montaxe da televisión en cadea, ligando os dous pobos, desenvolvemento da gravación de discos; xogos florais e concursos de arte; congresos; publicacións de libros de autores sen editor e reedición de libros galaico-portugueses esgotados; organización de bibliotecas públicas de libros galegos e portugueses; tentativas para o aumento de venda do libro español –e sobre todo galego– en Portugal e do libro portugués en España –e sobre todo na Galiza–; a publicación dun boletín das actividades desenvolvidas, que podería ser *Céltica*, con forma mellorada, e que contaría ademais coas colaboracións de autores galegos e portugueses.

Céltica configura a súa estrutura sólida a partir do número dous, pero non chegará máis alá do número catro. No ano 1960 comezou a pórse en camiño un belo soño que se truncou en 1961

28. Capítulo I, artigo 2º.

29. Capítulo I, artigo 3º.

por varias circunstancias, algunhas explicadas por Oliveira Guerra nunha carta enviada aos amigos galegos o 13 de maio de 1963:

Queridos galegos:

Quase dois anos passaram desde que um grave caso de saúde e uns accidentes de carácter económico me levaram a abandonar temporariamente as actividades em que eu andei envolvido, atinentes ao estabelecimento dum melhor conhecimento intelectual entre as gentes de Aquem e de Alem Minho.

Desde então nao voltou a publicar-se a CÉLTICA, nao chegou a ser submetido à aprovação, quer em Espanha quer em Portugal, o projecto de Estatuto do Círculo de Estudos Galaico-Portugueses, quebrou-se o ritmo da correspondencia que eu mantinha há tanto tempo com muitas dezenas de intelectuais galegos, não trabalhei mais para a publicação dos livros que tenho para publicar e, o que é mais impressionante, não voltei à Galiza! A última vez, salvo erro, que transpuz a fronteira foi para trazer de Vigo ao Porto a querida Purinha Vázquez, que depois de alguns dias entre nós levei a Lisboa, para embarcar com destino à Venezuela.

Ora Purinha Vozquez regressa à sua querida terra, saudosa, e eu que estava sem passaporte, renovei-o para ir obracá-la no momento de desembarque em Vigo e para a levar de seguida ao seio da família, a Orense. E volto, portanto, à Galiza, depois duma tão longa e penosa ausência. E volto não sei com que esperança de que vou poder retomar a minha actividade antiga, restabelecer o meu contacto, levar por diante o meu sonho de tantos anos! voltar a publicar a CÉLTICA e dar corpo jurídico e real ao Círculo de Estudos. Purinha nas suas cartas vindas de Caracas, falou-me sempre no desejo de voltar à sua Galiza e de me ajudar na realização da empreitada que eu me impusera e sustentei durante quase dois anos, e eu não sei se devo a esse incentivo a predisposição de voltar a lutar...

Em vésperas de pisar de novo terra galega, eu quiz mandar a todos os meus amigos da Galiza um abraço, duas palavras de amizade e carinho, uma promessa embora um tanto vaga de próxima actividade. Que o regresso de Purinha Vázquez, minha doce irmã espiritual, seja, no próximo dia 26, um recomeço de actividade tendo o objectivo de estreitar mais o conhecimento e a estima entre portugueses do Norte e os Galegos. Que o regresso de Purinha seja na verdade um recomeço feliz e frutuoso...

Ademais das persoais, outras circunstancias non propicias serían o inicio da guerrilla militar en Angola, a falta de colaboradores entregados tanto galegos como portugueses, as críticas negativas que parten dun membro do Círculo e se estenden aos creadores de literatura máis abaixo do Douro e, sobre todo, a morte prematura de Oliveira en 1964.

Manuel Oliveira Guerra, sempre ben recibido en Galiza polos galeguistas, foi un dos portugueses que máis a amou, terra protagonista nos seus esforzos e tamén en moitos dos seus poemas. Sirva de exemplo o seguinte:

Criação do Mar³⁰

*Alma de artista, creador; o Mar
um dia, inspirado,
entrou de modelar com sábio geito
o barro duro e quente e atrigueirado
talvez posto por Deus à sua frente
para ser modelado;
e ora com firmeza rude e brava,
ora com branda ternura,
o Mar foi modelando
a sua nova escultura...
A pouco e pouco então,*

30. Este poema figura na separata do número dous de *Céltica* e formaría parte do libro *Maruxa* que pensaba publicar.

*o barro duro e quente e atrigueirado,
foi-se doirando de beleza e graça
e foi tomando a forma fascinante
que uma só vez na vida se realiza:
E um dia, um dia, enfim,
tu surgiste, Galiza...*

*Mulher e feiticeira
de olhos compridos, carnes matinais,
tu és, terra de Além,
a tentação das almas siderais,
daquelas almas que andam pelo mundo
de olhar perdido, vago, procurando
a Pátria feminina do seu sonho
e com ela sonhando...
Mulher e feiticeira de alma céltica,
dada a mistérios e encantos
das mais longínquas eras e depois
rendida cristãmente à voz dos santos,
tu és a terra bendita
de que a minha alma, tua irmã, precisa,
tu és, terra de sonho,
Pátria da minha Pátria, a Galiza...*

Nas súas visitas a Galiza, Betanzos foi o motivo xerador do seguinte poema:

Noivado Mar

*Betanzos, noiva do Mar
A quem o Mar fugiu...
Tira o vestido branco de noivado
Que nao serviu
E guarda-o na arca velha da familia
Num desses palácios opulentos
Onde os minutos da historia
Bateram lentos*

*Betanzos, mira o seu ceptro
Que está no seu escritorio de princesa
Que há muito foi destronada
Há muito sem realenza*

*Betanzos, de fronte erguida
No jeito de quem usou coroa
Julgando que nas abóbadas
A marcha das trombetas inda ecoa*

*Betanzos, de ollos distantes
Num sono vago e perdido
Um sono azul diluído
Em roupagens flutuantes
Betanzos sonhando branca
À luz branca do luar
O nobre reino perdido
Perdido o Reino do Mar*

Oliveira Guerra cría na “Santa Irmandade” pola que loitaron os galeguistas da Cova Céltica e figuras moi importantes de Portugal como Leonardo Coimbra, Alexandre de Córdova, Pedro de Menezes, António Correia de Oliveira e Alfredo Pedro Guisado, pero o camiño reiniciado por el, como xa acontecera antes, encontrou o relanzo tan temido por Uxío Carré Alvarelos.